

Gopcsa Katalin

MŰVÉSZ ÜVEGKALAPPAL

PAULIKOVICS PÁL (1926–2006) ÜVEGMŰVÉSZ

„Filippo Marinetti, olasz futurista (később fasiszta) költő a század húszas éveiben divatba szerette volna hozni az üvegalapot. Hogy jó példával járjon elől, fúvatott is magának egyet a muranói üveghutában, és viselte egy ideig. Sem az olasz irodalom történetében, sem az üvegipari szakkönyvekben, sem a divatlapoknak a hírfikálapokkal foglalkozó oldalain nem sikerült nyomára bukkannom, miért nem terjedt el az újszerű kalapdivat. Azt sem sikerült megtudnom, vajon az volt-e Filippo Marinetti szándéka, hogy a költők különbözőtésség meg magukat a közönséges halandóktól, avagy netalán az üvegalap általános viseletté válását remélte-e?....”

Kálnoky László: Az üvegalap – (részlet)

Őrzök egy színes fotográfiát: a kép bal oldalán, oldaldnézetben Paulikovics Pál két kézzel maga elé tartva a fény felé fordít egy üvegtárgyat. Egy üvegalapot. Háttérben Nádás című zöld üveglasztikája, és egy íves ablak. A szintén íves záródású ajtórészet udvarra utal. A kép Akaliban készült, ahol 1987 óta élt a művész. A kép hátoldalán Szalay Etelka gyöngybetűivel: MARINETTI ÜVEGKALAPJÁVAL. Mi is ez az üvegalap? Marinetti részéről – a Kálnoky-vers szerint ivóedénynek és éjjelinek egyaránt használható edény – egy figyelem-felkeltő geg volt. És Paulikovics Pál részéről?

Hommage Marinettinek és annak a Kálnokynak is, akinél ez a kalap – Székér Endre szerint –, „*fiatalosan hetyke költői kiteljesedés, groteszk hangon elmondott lírai álhamis rekviem...*”, tiszteletadás az utazásai, tanulmányútjai során megismert kreatív üvegművészet előtt.

Paulikovics Pál üvegművészi tevékenysége több alkotói korszakra osztható: az első korszakban elsősorban használati üvegtárgyakat, vékonyfalú vázákat, üvegpoharakat készített.

Átmenetet képviselnek korábbi használati tárgyai és későbbi figurális plasztikái között az antik remiszenciákat ébresztő fej alakú edények. Ezek között is különösen igényesek a kék színű fúvott vázák és a „Janus-arcú”, vagyis kétarcú, többféle színű vázái.

Már 1975-ben az esztergomi várban, majd 1979-ben egy, a Magyar Nemzeti Galéria kísérleteknek is helyet adó Műhely-sorozatának tárlatán is bemutatta újfajta alkotásait, melyeknek kereste műfaji meghatározását, és végül is az üveglasztika elnevezéssel illette a fénytelen felületű, vastag üvegből készült műveket. Akkor a hazai fórumokon az újfajta üveg-használat első lépéséit figyelhettük meg Vilt Tibor, Schaár Erzsébet szobrainak létrejöttével, Z. Gács munkásságának változásával. A Műhelykiállítás kapcsán Paulikovics ars poeticája is az üveg mibenlétével foglalkozik: „*Az üveg cseppfolyós, majd megdermedő anyag. Talán a jéghez hasonlíthatnám, fizikai állapotuk hasonló, majd nem megegyezik. Tulajdonképpen nem szakmai megfogalmazás, inkább lírai, mikor megdermedt*

A művész alkotásai a Laczkó Dezső Múzeum üveg-kiállításán, 2010

Figura, 1995 körül

Janus-fej, 1970-es évek (Fotók: Borsos Mihály)

folyadékként, megdermedt mozgásként említem e két anyagot... Az üveg fizikai lényege is különleges, s mint ilyenrel érdemes vele foglalkozni. A fényközvetítő jelleg az üveg éltető eleme és esztétikai lényegének elsőrendű tényezője... Az üveg átengedi a fényt – ez ellentmondás. Ellentmondás rejlik abban, hogy az üveg tömeg, s mégis fényközvetítő.” – vallja. Üvegszobrászi tevékenységére nagy hatással volt az itáliai tanulmányútja során megismert Fucina degli Angeli – Angyalok Kovácsműhelye-mozgalom tevékenysége.¹ A korábban a prágai Iparművészeti Főiskolán elsajátított üvegművészet és üvegművészet mellett a tanulmányutak élményei formálták szemléletét. Eleinte a lágymányosi lakótelepi pincében kialakított műhelyben, majd a Balatonakalini megteremtett azilumában a felélesztett pâte de verre technikával készítette nádas, mocsár többemeles plasztikáit, és a különböző figurákat: a *Madonnát*, az *Angyalt*, a *Gitárost*, a *Neptunt*, a *Faunt síppal*.²

Művészetszervezői tevékenysége kiegészítette a Magyar Iparművészeti Főiskolán, a hallei Iparművészeti Főiskolán, majd az Iparművészeti Főiskola Továbbképző Intézetében végzett oktatói munkáját. A Művelődési Minisztériumban a művészetoktatással foglalkozott, részben nevéhez fűződik a főiskola szilikátipari szakán az Üvegipari Tanszék létrehozása, a program és tanterv elkészítésével. Szakírói tevékenysége is ehhez kapcsolódott.³

Személyiségére, emberségére példa, hogy Balatonakaliban karácsonyra először bölcsőt készített, majd életnagyságú szent családot. Kéry Árpád, a falu alpolgármestere így búcsúzott tőle, a település első „tiszteleti polgárától”: „A szó legnemesebb értelmében közösségi gondolkodást és cselekvést tanulhattunk tőle. Azt az életszemléletet, amely sajnos nagyon ritka és éppen ezért kincset ér.”

Faun síppal, 1990
(Fotó: Oszkó Zsuzsa)
– Laczkó Dezső Múzeum,
Veszprém

1 A Fucina degli Angeli egy 1950-ben indult társulás volt, amely a velencei üvegesek tudományát kapcsolta össze a 20. századi művészetszemlélettel. Edigio Constantini szervezte. Ő hívott meg a nagyvilágból negyven művészt, köztük Jean Cocteau-t, Max Ernst-et, Le Corbusiert, Jean Lurçat, Yves Kleint, Hans Arpot, Pablo Picassot, akik leadták terveiket és az egyik legjobb muranói üvegfúvó, Loredano Rosin elkészítette őket a művészek felügyelete mellett. Ezeket a műveket aztán nagy múzeumokban állították ki, Peggy Guggenheim támogatásával. Fucina degli Angeli, Velence, 1967.

2 Az utóbbi közgyűjteményben, a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum tulajdona. (Ü.90.63.1)

3 P. P.: Üvegtervezés a szocialista országokban. In: *Üveg, kerámia és porcelán 1966–67*. Ankét a Magyar Iparművészeti Főiskolán. *Ismerjük meg az üveget!* Kézirat.

Thuy Levente a műtermében (Fotók: Kalmár Lajos)

Böhönye, 1969

Böhönye halott, 1971 (egy filmforgatás után összetörve)